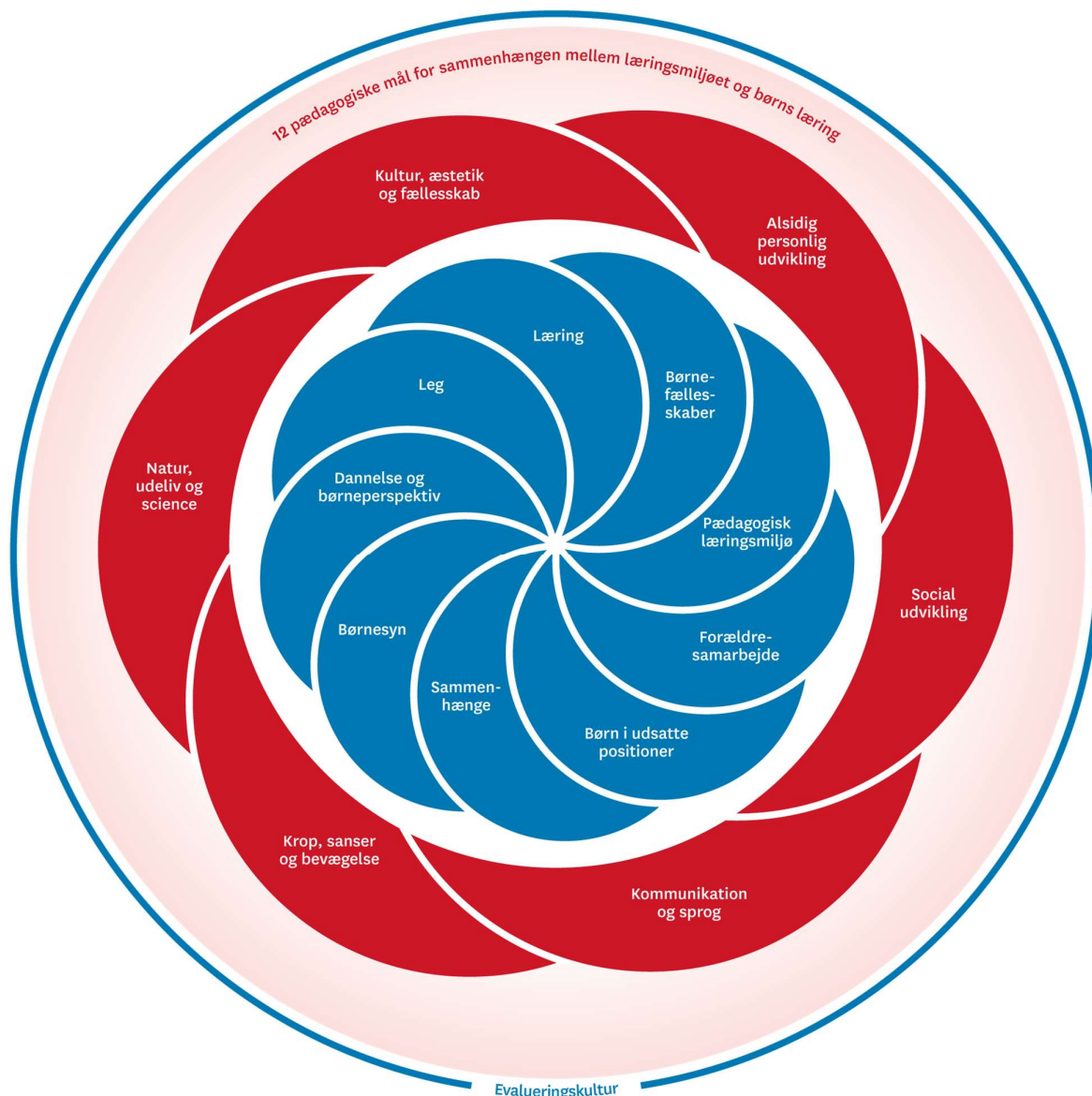

Pædagogisk læreplan for FILSKOV FRISKOLES BØRNEHAVE 2020

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede

formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse. Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i publikationen [Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold](#). Publikationen samler og formidler alle relevante krav til arbejdet med den pædagogiske læreplan og er dermed en forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan. Derfor henvises der gennem skabelonen løbende til publikationen. På sidste side i skabelonen er der yderligere information om relevante inspirationsmaterialer.

Hvem er vi?

Her beskriver vi kort vores stamoplysninger, pædagogiske profil og lokale forhold. Det kan for eksempel være børnegruppens sammensætning og forskellige forudsætninger, de fysiske rammer, geografisk placering og andre ting, der har betydning for vores pædagogiske arbejde.

Filskov Friskoles Børnehave er en integreret del af Filskov Friskole og af lokalsamfundet i Filskov by og opland. Vi har egne fysiske rammer i sammenhæng med skolen men benytter også hal, spejderhus, offentlige legepladser og natur i og omkring Filskov.

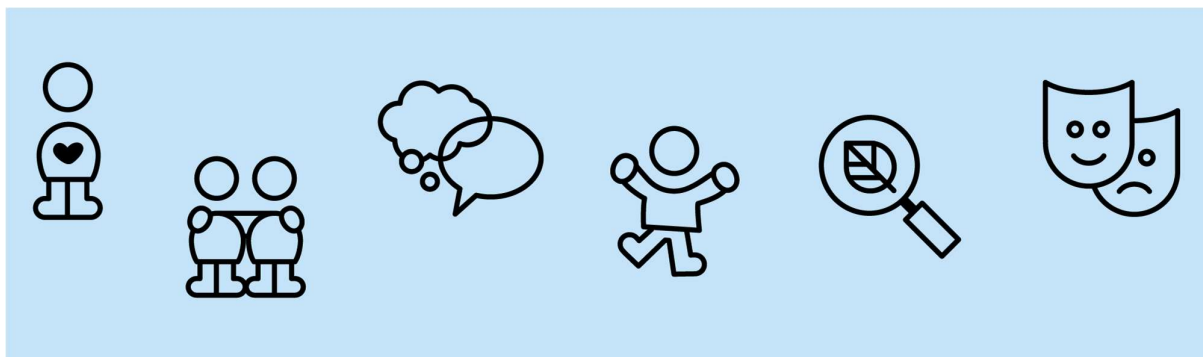
Børnehaven er underlagt skolens overordnede ledelse, som i det daglige varetages af skolelederen. Børnehaven har en daglig leder, ca. 65% uddannet og 35% uuddannet pædagogisk personale samt lejlighedsvis virksomhedspraktikanter samt unge praktikanter fra skoler i området.

I gennemsnit går der omkring 35-40 børn fra 3-6 år i børnehaven. Børnene er fordelt på to stuer: "Mariehønsene" og "Sommerfuglene". Senest 1. april hvert år starter vi med førskolegruppen "Flagermusene" for de kommende skolebørn, som i tiden indtil de starter skole har eget lokale og én til to fast tilknyttede medarbejdere.

Vi har jævnligt besøg af de kommunale dagplejere i Filskov og arbejder sammen med dagplejen om en tryk overgang til børnehaven.

Vort ønske er at være en børnehave, hvor alle trives – børn som voksne. Det skal være en god oplevelse at komme i Filskov Friskoles Børnehave. Vi målretter vores pædagogik, så den så vidt muligt er tilpasset det enkelte barns udviklingstrin og mener, at en forudsætning for trivsel og læring er, at børnene føler sig trygge. Derfor bestræber vi os på at skabe en dag med nærværende voksne, som gør, at barnet føler sig set og hørt. Vi vil gerne møde barnet med anerkendelse og respekt og give mulighed for gode oplevelser, som børnene kan bygge videre på og samtidig give plads til børnenes egne ideer.

Vi vægter et engageret og empatisk personale, som kan arbejde både målrettet og spontant, og som har stor indflydelse på de daglige aktiviteter og den overordnede planlægning. Et tæt forældresamarbejde er et "must" for børnenes trivsel, og vi gør en stor indsats for at modtage det enkelte barn og barnets familie i huset, så alle føler sig velkomne.

Pædagogisk grundlag

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag.”

”Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark.”

”De centrale elementer er:

- **Børnesyn.** Det at være barn har værdi i sig selv.
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaveklassen.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.”

”Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.”

”Nogle elementer i form af fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end andre.”

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

---

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

Børnesyn

Det at være barn har en værdi i sig selv og det enkelte barn er ligeværdigt, unikt og i besiddelse af en række færdigheder og udviklingsmuligheder. I Filskov Friskoles Børnehave skal der være plads, tid og ro til at være barn. De voksne er nærværende, giver omsorg og tryghed og sørger for passende udfordringer, så børnene trives og udvikler sig i et anerkendende og rummeligt miljø.

Dannelse og børneperspektiv

Forskning viser, at det er af stor vigtighed for børns trivsel, at de har mulighed for at påvirke såvel de fysiske som de pædagogiske rammer i deres dagtilbud. Vi bestræber os derfor på at inddrage børnene i alle aspekter af børnehavelivet – både når der er tale om planlagte aktiviteter, leg og rutinesituationer. Barnet skal ses og høres og de voksne skal være bevidste om at give barnet tid og plads til at udtrykke sig. *"Når man skal lytte til børn, kræver det, at man faktisk er stille og hører, hvad de siger"*.

Vi har, for eksempel, indført børnemøder, hvor forskellige emner tages op, nogle på foranledning af børnene andre af de voksne. Alle har ret til at blive hørt og børnenes "input" tages alvorligt i erkendelse af, at børnenes oplevelse af indflydelse medvirker til udviklingen af demokratisk forståelse.

Legen

Børns leg har værdi i sig selv – også lege, børn selv finder på. Leg er grundlaget for børnenes sociale og personlige læring og udvikling og styrker fantasi, sprog, nysgerrighed og sociale kompetencer og er samtidig "medspiller" i forhold til dannelsen af identitet og selvværd. I børnehaven er det de voksnes opgave at skabe gode vilkår for legen ved at organisere tid og rum og sørge for inspirerende materialer og rekvisitter. De voksnes vigtigste rolle i legen er at observere og vide, hvornår man skal træde ind og støtte, for at alle børn kan være med på en positiv måde, og hvornår man skal holde sig tilbage. Der skal være plads til såvel børnenes egen spontane leg og den leg, som igangsættes og evt. understøttes af de voksne.

Læring

Børn lærer ved at udforske deres omverden med krop og sanser, ved at blive mødt af spørgsmål og udfordringer og ved selv at undres, gøre opdagelser og finde nye løsninger.

Da motivation og passende udfordringer er vigtige for at lære og udvikle sig, understøtter vi barnets læring ud fra nærmeste udviklingszone, og er bevidste om, at læring er en mangfoldig proces, hvor børnene også kan famle, fejle og eksperimentere. Alle processer er vigtige for barnets læring og ikke mindst for udviklingen af robusthed.

I de daglige aktiviteter veksler vi mellem børnenes egne spontane lege, daglige rutiner og aktiviteter planlagt af de voksne. Når vi arbejder målrettet med børnenes læring, skal tilgangen være legende, eksperimenterende og tilpasset børnenes formåen, så de oplever mestring og glæde ved at lære nyt.

Børnefællesskaber

Fællesskaber udgøres af dem vi er og det, vi laver sammen. Alle børn i Filskov Friskoles Børnehave skal være del af et fællesskab, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn.

Leg, læring og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Hverdagen i børnehaven skal indeholde muligheder for, at børnene kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kulturel baggrund. Det er de voksnes opgave at skabe balance mellem individ og fællesskab og at inddrage og motivere forældrene, så de tager medansvar for at skabe velfungerende børnefællesskaber.

Pædagogisk læringsmiljø

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.”

Hvordan skaber vi hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

Børnenes læring og udvikling i børnehaven sker i en vekslen mellem børneinitierede lege (fri leg), voksenplanlagte aktiviteter og daglige rutiner. Læringsmiljøet er til stede hele dagen – f.eks. ved samling, under frokosten, i garderoben og i såvel planlagte som spontane aktiviteter.

Nogle af de læringsrum vi arbejder med er f. eks.:

- **Samlinger:** Alle deltager og der er opmærksomhed på, hvilke personer, der er til stede. Nogle børn udfordres og støttes i at turde stå frem for gruppen andre i at kunne træde tilbage og lade andre komme til. Til formiddagssamling øves hver dag kalender, årstid, vejr og ugens rim, som børnene skiftes til at fortælle om. Til samlingen før frokost arbejdes der med emner som teater, kimsleg, højtlesning, farver, familie og mange andre emner – ofte afledt af, hvad der aktuelt ”rører sig” i børnegruppen.
- **Spisning:** Børnene deltager på skift i borddækning, hvilket bl.a. indebærer at sætte det korrekte antal kopper på bordet, finde og uddele madkasser, hente mælk og fylde vand i kander, kalde de andre børn til bords og sige værsgo. Børnene øver deres færdigheder gennem gentagelser og ved at hjælpe hinanden. Under måltidet er de voksne opmærksomme på at være gode rollemodeller og taler med børnene om almindelig bordskik, øver hensyntagen og selvhjulpethed.

- **Garderoben:** Det er ikke de voksnes opgave at klæde børnene af og på men derimod at vejlede børnene i selv at kunne. Gennem barnets arbejde med tøjet trænes og øves finmotorik, grovmotorik, højre-venstre-koordinering, øje-hånd-koordinering, balance og sociale kompetencer som samarbejde, vente på tur og hjælpe hinanden. Det er vigtigt, at der er tid og ro til "arbejdet" i garderoben, for at læringsmiljøet bliver så stimulerende som muligt. Dette opnås bl.a. ved at være opmærksomme på at undgå forstyrrelser og tidspress og på antallet af børn i garderoben af gangen.
- **Voksenplanlagte aktiviteter:** Nogle børn har brug for at blive fastholdt i aktiviteter, andre for at øve sig i at indgå i sociale relationer, træne sproglig opmærksomhed, finmotorik eller noget helt fjerde. Som støtte hertil arrangerer de voksne forskellige aktiviteter og lege og sørger for, at stemningen og de fysiske rammer understøtter læringen.

Samarbejde med forældre om børns læring

"Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring."

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring?

Barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse er et fælles ansvar, som deles af institutionens personale og forældre, som sammen arbejder på at give barnet de bedste muligheder og forudsætninger for et godt børneliv/institutionsliv.

Vi vægter et tillidsfuldt, åbent og respektfuldt forældresamarbejde, hvor målet altid er barnets trivsel. Gennem et godt forældresamarbejde skabes brobygning mellem hjem og institution, og barnets verdener bindes sammen.

Som personale har vi en professionel tilgang til vores forældresamarbejde og kan differentiere i forhold til den enkelte forælder. Vi søger altid at anlægge en åben og inkluderende tilgang og at møde forældrene med afsæt i deres og deres barns behov.

Vi er opmærksomme på, at forældresamarbejdet til tider kan rumme svære følelser – forældrene kan både blive vrede og kede af det. Vi bestræber os på at være tålmodige og rolige i vores tilgang og er bevidste om, at netop tilliden mellem forældre og personale skaber de bedste forudsætninger for at kunne håndtere de svære situationer og skabe de bedste rammer for børnene.

I vores daglige praksis skelner vi mellem det formelle og det uformelle forældresamarbejde, hvor det uformelle samarbejde er kendetegnet ved det daglige møde med forældrene i forbindelse med aflevering og afhentning af deres børn, hvor der udveksles dagligdagsinformationer om barnet.

Det formelle samarbejde sker i forbindelse med planlagte og forberedte samtaler – f. eks. opstartssamtale som tilbydes efter barnets første 3 måneder i børnehaven eller overgangssamtale inden skolestart. Derudover afholdes forældremøder med forskelligt pædagogisk og praktisk indhold, julearrangement, sommerfest og af og til "forældrekafe", hvor små og store ting kan vendes på lidt mere uformel vis. Overordnet har vi en forældrevalgt bestyrelse, som fungerer som "talerør" mellem forældre og børnehaven, ligesom forældrene

indbydes til at deltage og give deres mening til kende ved den årlige generalforsamling for hele institutionen.

Børn i udsatte positioner

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.”

Hvordan skaber vi et pædagogisk læringsmiljø, der tager højde for og involverer børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes?

Gode pædagogiske læringsmiljøer har særlig stor betydning for børn i udsatte positioner. Det pædagogiske personale har et ansvar for at støtte børn med forskellige udfordringer og sikre, at alle deltager i fællesskabet.

At være i en udsat eller sårbar position kan have mange facetter og betydninger. Der kan være udsatte positioner, som er længerevarende, gennemgribende og meget udfordrende, men også udsatte positioner, som er kortere og ikke så gennemgribende, og som mere har præg af krise eller mindre udfordringer. Alle positioner tager vi alvorligt og arbejder målrettet med.

Vi arbejder med en inkluderende tilgang, hvor alle er vigtige og aktive deltagere. Flexibilitet og tilpasning af både miljø, aktiviteter og tilgange er en løbende proces og en vigtig del af hverdagen. Inklusion er for os en tænkning og en værdi til fællesskabet, ikke en handling som retter sig mod bestemte situationer. I Filskov Friskoles Børnehave mødes forskelligheder som ressourcer og vi er meget bevidste om at italesætte og vise respekt for forskelligheder. Vi arbejder bevidst med at skabe et fordomsfrit miljø med plads til alle og hvor alle er deltagende. De voksne i børnehaven er vigtige rollemodeller, som tager ansvar for fællesskabet. Vi er opmærksomme på, at vi som voksne respekterer forskelligheder, kommunikerer positivt, har positive forventninger til samarbejdet og fællesskaberne og skaber inkluderende praksis, hvor alle er deltagende.

Når det er muligt, arbejder vi med opdeling i differentierede og mindre børnegrupper. Herved skabes mere nærvær, overskuelighed og deltagelsesmuligheder for alle børn. Indholdet i disse fællesskaber kan f. eks. være ”fri for mobberi”, aktiviteter som understøtter relationer, børnemøder, samlinger hvor alle kommer til orde, frokost i mindre grupper osv.

Sammenhæng til børnehaveklassen

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.”

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen

Vores mål er at sikre en glidende overgang fra børnehave til skole, så børn og forældre oplever en kontinuerlig og sammenhængende proces og således, at det enkelte barns udvikling følges og styrkes, og barnet gøres parat til skolen.

Senest fra april måned samles førskolebørnene i en førskolegruppe kaldet ”Flagermusene”, som har hjemlokale i det gamle sfo lokale lige ved siden af børnehaven.

Gruppen har, alt efter størrelse, én eller to af de kendte voksne fra børnehaven med. Det kan være en stor fordel at være to voksne på gruppen nogle dage, fx når der arbejdes med faglige opgaver og ved ture ud af huset. Hvis gruppen består af mindre end 10 børn vurderes det, om gruppen kun skal samles nogle gange hver uge. Om eftermiddagen indgår førskolebørnene som en del af Sfo’ens børnegruppe sammen med førskolepædagogen.

Der skal være en glidende overgang mellem børnehave og førskolegruppe/sfo. Derfor deltager ”Flagermusene” i emneuger og temadage sammen med børnehaven, hvis det er relevant og må gerne komme over og ”hilse på” i børnehaven. De børn som bliver afleveret inden kl. 9.00 er i børnehaven indtil førskolegruppen samles kl. 9.00.

Der arbejdes med strukturerede førskoleforløb, som sigter på at gøre børnene skoleparate. Der samarbejdes med børnehaveklasselederen, så førskolebørnene også får lært hende bedre at kende. Proceduren for samarbejdet varierer fra år til år, alt efter antallet af børn og de disponible resurser. Nogle år har de en fast ugedag hvor de er sammen med 0.kl. og der laves et fælles projekt fx cirkus eller lignende. Andre gange kommer førskolebørnene på besøg i 0.kl. i grupper af 2-3 børn af gangen, 2-3 gange i forløbet, hvor de prøver at deltage i undervisningen. Én eller to gange i løbet af forløbet bytter førskolebørnene plads med 0. klasse i undervisningstiden. Førskolegruppen inviteres med til særlige arrangementer på skolen, hvor det skønnes hensigtsmæssigt. Forældrene informeres og orienteres på intra og via daglige informationer på opslag på whiteboard-tavle omkring forløb og indhold.

I praksis arbejder personalet i førskolegruppen med fokus på et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er særlig opmærksomhed på at styrke børnene forudsætninger for at kunne mestre en positiv overgang til skolen. Der arbejdes med at styrke børnenes sociale kompetencer, mod, nysgerrighed og selvhjulpenhed. Børnene støttes og guides i at deltage i vokseninitierede aktiviteter og kravsituationer, at vente på tur og udsætte egne behov, samt at være en god kammerat og indgå i forskellige meningsfulde børnefællesskaber.

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.”

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn?

Vi benytter i høj grad det omkringliggende lokalsamfund. De fysiske faciliteter som legepladser, spejderhytte, sportshal og naturstier benyttes løbende.

Vi er åbne og udforsker muligheder i vores nærmiljø og bliver ofte inviteret med til forskellige arrangementer sammen med skolen, f.eks. morgensang, luciaoptog, koncerter, affaldsindsamling m.v. Vi samarbejder med byens dagplejere, som besøger os jævnligt og vi deltager i hinandens arrangementer, f. eks. teaterforestillinger og syng-sammen-dage.

Af kulturtilbud i nærområdet benyttes biblioteket, kirken og lokale koncertarrangementer. Hele børnehaven er hvert år inviteret til julefrokost på kroen, som samarbejder med den lokale købmand om arrangementet.

Frivillige, som ønsker at bidrage med deres specielle kompetencer bydes velkomne. F.eks. har vi af og til besøg af forældre, som spiller og synger med børnene, skolebørn fra mellemtrinet, som læser højt og bedsteforældre, som på vores årlige besøgsdag leger og spiller spil med deres børnebørn.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

”Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet skal integreres i det pædagogiske arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer.

Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv, og børns oplevelser af børnemiljøet skal inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed.”

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

Børnehaven er et børneunivers – og det skal børnemiljøet og det pædagogiske læringsmiljø i institutionen afspejle.

Vi benytter alle kvadratmeter i institutionen – indendørs som udendørs - og forsøger at indrette legearealer og fordybelsesrum alle steder, hvor der er mulighed for det. Der arbejdes løbende med at indrette lokalerne og udendørsarealerne i forskellige zoner – bl.a. stille zoner, zoner med plads med fysisk udfoldelse, zoner med plads til uforstyrret leg og til voksenstyrede aktiviteter.

Æstetisk arbejder vi med overskuelighed, f.eks. at legetøjet er sorteret, tilgængeligt, indbydende og i børnehøjde. Vi forsøger at holde lokalerne rene og ryddelige og lære børnene at rydde op efter sig selv. Børnes produkter udstilles i børnehøjde og vi følger børnene interesser og spor i planlægningen af aktiviteter.

Der udarbejdes børnemiljøvurderinger som personalet bruger som pejlemærker til, hvordan det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø understøtter det enkelte barn samt børnefællesskabets behov og sammensætning. Der arbejdes med løbende fokus på inddragelse af børneperspektivet i den styrkede evalueringskultur.

De seks læreplanstemaer

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer.”

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes alsidige personlige udvikling?

Vores udgangspunkt er, at børn opnår den bedste alsidige personlige udvikling i trygge rammer, som over tid indbyder barnet til at se verden fra forskellige positioner. Barnet skal opleve sig som en del af et stort fællesskab, som en del af et mindre fællesskab og skal selvfølgelig også opleve at kunne mærke sig selv og sin selvfølelse i fællesskaberne.

Når det kan lade sig gøre, opdeler vi børnene i mindre grupper. Det kan være efter alder, på tværs af alder, kønsbestemt eller sammensat ud fra interesser eller andre aktuelle parametre. Vi oplever, at børnene viser mere gåpåmod, når de er i mindre og trygge grupper. De viser engagement og aktiv deltagelse i legen/aktiviteten. Vi ser, at det er gennem legen at børnene udvikler de kompetencer, som på sigt gør dem livsduelige. Vi værner om den børneinitierede leg, da vi mener, at denne er med til at bearbejde børnenes her og nu oplevelse af verden og de følelser der følger med.

Vi arbejder selvfølgelig også i andre situationer mere rammestyret – det kan f.eks. være en emneuge, et madprojekt, et musikprojekt eller en voksenstyret fællesleg. Disse lege og aktiviteter rummer tit det store fællesskab og kommer til at virke som inspirator i de små og mere børnestyrede fællesskaber.

De fleste børn opholder sig i børnehaven mange timer hver dag, så det vigtigste udgangspunkt for den alsidige personlige udvikling er, at børnene får den omsorg, som de grundlæggende har brug for. Vi arbejder på, at alle børn oplever nærvær, tryghed og at blive anerkendt for dem, som de er, hvilket er en forudsætning for en videre positiv udvikling.

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes sociale udvikling?

Mennesker udvikler sig og forstår sig selv i relationen til andre, samtidig med at vi mærker styrken og glæden ved at være med i et fællesskab.

Vi arbejder med forskellige gruppedannelser, men har erfaret, at børnenes sociale udvikling trives bedst i mindre grupper. I små grupper med en nærværende voksen, har den voksne mulighed for at understøtte læringsmiljøet på en måde, så børnene lærer at mærke sig selv, øver evnen til at føle empati og øver den gode dialog.

Når man får lov til at øve sin medindflydelse og deltagelse i små grupper, oplever vi også, at børnene har mere mod på at prøve det af i det store fællesskab.

Børn i udsatte positioner kan have svært ved at knække koden til fællesskabet og den sociale udvikling. Her er vi særligt forpligtede til at hjælpe barnet med at oversætte og søge at inkludere dem i fællesskabet. Igen er det den nærværende og trygge voksne, som her kan være nøglen til fællesskabet. Den voksne hjælper de andre børn til at rumme det udsatte barn og hjælper gennem anerkendelse og guidning det udsatte barn i barnets sociale udvikling.

Når man går i børnehave, vil man hver dag arbejde med social udvikling. Mange ting, som vi gør mere eller mindre bevidst, har indflydelse på den sociale udvikling. Børnene løser konflikter, de står i kø, de forhandler i deres lege, de har medbestemmelse, de oplever venskaber, de giver og modtager omsorg osv.

Vores anerkendende pædagogiske tilgang til børnene hjælper dem til at mærke sig selv og gennem deres sociale udvikling at se fællesskabet som en bærende følelse i en stor og foranderlig verden.

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtiltagelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes kommunikation og sprog?

Sproget er én af adgangsbilletterne til fællesskabet, og i mange børnefællesskaber er sproget omdrejningspunktet. Sproget udtrykker tanker, fantasien og retningen i legen og bearbejder relationerne og forhandlingerne. I rigtig mange af børnenes interaktioner med hinanden bruges sproget, hvilket medvirker til at udvikle en større forståelse af sig selv, de andre og fællesskabet.

Vi øver sproget gennem hverdagens mange begivenheder. Nogle af læringsmiljøerne opstår gennem børnenes leg, nogle gennem voksenstyrede aktiviteter og andre med udgangspunkt i hverdagens overgange og rutiner. Når vi som voksne er tætte på børnenes leg, deres dialog, kan vi gå ind og understøtte det enkelte barns udtryk og hjælpe det til at forstå og blive forstået.

Børn med et mindre udviklet sprog skal ikke føle sig forkerte, fordi de ikke kan udtrykke sig verbalt. Vi forsøger med en anerkendende tilgang at hjælpe barnet til at tro på sig selv og give det mod til at forsøge at udtrykke sig. Vi arbejder med at spejle det nonverbale sprog og hjælper børnene med at sætte ord på det, som de udtrykker med øjne, fagter, smil eller gråd.

Vi anvender dialogisk læsning og synger mange sange, som tager udgangspunkt i børnenes hverdag, som derved får en værdi i sig selv. Dette kan være om emner som venner, biler, højtider, dyr osv. Alle børn bliver sprogvurderet og nogle bliver testet for at finde frem til i hvilket omfang de har behov for hjælp til deres sprogudvikling. Vi har egne ”sproggrupper”, hvor børn med behov én til to gange om ugen samles i relevante grupper for at modtage sprogstimulering og vi samarbejder med såvel tosprogsvejleder som tale/høre konsulent.

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø udviklingen af børnenes krop, sanser og bevægelse?

Børn erfarer primært deres omverden gennem kroppen og sanserne. Nogle børns sanser reagerer kraftigt på kropslige oplevelser, andre børn virker til at være mere robuste på det punkt, men fælles er det, at kroppen reagerer og fortæller barnet noget om det selv.

Vi arbejder på at udfordre barnets krop, sanser og lyst til bevægelse gennem en anerkendende tilgang og ud fra tanken om nærmeste udviklingszone. Børn reagerer forskelligt, og når vi laver fælles bevægelseslege forsøger vi at rumme børnenes forskelligheder – bl.a. ved at lade de kropsligt modige ”drøne ud over stepperne” og ved at tilbyde de mere forsigtige en støttende hånd, således at alle får positive erfaringer med bevægelse i fællesskab.

Vi stræber efter at etablere læringsmiljøer, som understøtter børnenes fornemmelser for finmotorik, grovmotorik, ro, høj puls, hvile, vildskab, flow osv. Mange af miljøerne opstår via børneinitieret leg, andre gennem voksenkoordinerede aktiviteter og rammesætninger.

Vores fysiske indretning med hhv. stillezoner og tumlerum indbyder børnene til forskellige former for kropslige udfoldelser. I læsehjørnet og ved tegnebordet finder kroppen ro og i tumlerummet med klatretårn, ribbe, gyngende og plads til vildskab stimuleres og udfordres børnenes grovmotoriske udvikling.

Legepladsen er ligeledes indrettet til forskelligartede former for fysisk udfoldelse. F.eks. stimuleres børnenes vestibulære sans når de gynger, kører på karussellen, vipper og balancerer på Tarzan-banen. Der er løbecykler, som træner balance og motorik, moon-cars som øver koordineringsevnen og sandkasse, som indbyder til mere stille leg.

Natur, udeliv og science

”Naturopplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med natur, udeliv og science?

Børn er ikke styret af et behov for målrettet viden og information, men af lysten til at opleve og undersøge verden helt konkret. Det er det pædagogiske personales ansvar at sørge for rammer, der kan vække børnenes nysgerrighed og som kræver deres opmærksomhed, aktive sansning, undersøgelser og eksperimentere, så børnene kan udvikle og udbygge deres legeverden selv.

Naturen tilbyder mange forskellige læringsmiljøer. Vi tager på ture ud i naturen for at sanse og opleve plante- og dyrelivet. Vi ser, lytter, lugter og smager på naturen i planlagte og spontane aktiviteter. Vi følger årets gang, årstidernes skiften og oplever og taler om naturfænomener som sol, regn, blæst, torden osv.

Børnene præsenteres for de forskellige lokalområder, som f.eks. skoven, åen, anlægget, stierne osv. Vi ser naturen som et sted, hvor man kan bruge sin krop og sine sanser. Der skal være plads til både den risikoorienterede og den sansemotoriske oplevelse. Vi tager på ture ud i naturen med det formål bare ”at være”. Vi arbejder med forskellige emner i årets løb som f.eks. køkkenhave, kompost, høst, vejr, bål, dyr m.m. og forsøger at følge børnenes spor og dermed understøtte deres naturlige nysgerrighed.

Livet på legepladsen kan også give naturopplevelser. Man kan finde insekter, lege og eksperimentere med vand og sand, tage ”brusebad” i regnen, samle blade, bær og plukke blomster samt eksperimentere i udeværkstedet.

De voksne planter blomster, dyrker tomater, sår, vander og høster i køkkenhaven sammen med børnene og laver mad – ofte over bål – af afgrøderne, hvilket medvirker til, at børnene får en begyndende forståelse for, hvor smagen og duften i madlavningen kommer fra. Børnehaven har fokus på bæredygtighed gennem affaldssortering og kompostering og deltager hvert år i den landsdækkende affaldsindsamling.

For at børnene kan få en begyndende matematisk opmærksomhed, måler og vejer vi ting, sammenligner størrelser og vægt og taler om temperaturer. Vi måler f. eks. solsikker, som vi selv har sået, ser hvad der kan flyde/synke, smelter sne og is m.v. Vi tæller, taler om stor/lille og om forskellige geometriske figurer.

Finder store blade, små kogler, runde sten, lange pinde osv. Vi udfordrer børnene på forskellige niveauer tilpasset deres udvikling og kompetencer.

Naturoplevelser i barndommen dækker alle læreplanstemaerne. Her indgår både den følelsesmæssige, den kropslige, den sociale, den kulturelle, den sproglige og den kognitive dimension.

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med kultur, æstetik og fællesskab?

Kultur, æstetik og fællesskab opleves og erfares på mange forskellige måder og under mange forskellige former i vores børnehave. Vores udgangspunkt er, at de voksnes bevidsthed om og opmærksomhed på forskellige og varierede læringsmiljøer er grundlaget for børnenes mulighed for at tilegne sig kulturelle værdier.

Når børn bearbejder og fortolker deres hverdag, så oplever vi, at de er i gang med en kulturel skabelse og fortælling. Når børnene i sandkassen leger ”Den store bagedyst” og pynter deres sandkager med, hvad de nu finder og serverer kager for de voksne, så ser vi børn, der gennem kulturelle udtryksformer er kunstnerisk skabende. Fantasien hjælper børnene til at lege, og gennem legen oplever vi, at børnene udtrykker sig kulturelt og æstetisk.

Vi arbejder til stadighed på at give børnene mulighed for at deltage i forskellige kulturelle tilbud og få oplevelser, som styrker deres fantasi og nysgerrighed. Vi ser f.eks. film, teater, hører historier om både egne og fremmede kulturer, synger, danser og klæder os ud. Vi sikrer os, at børnene præsenteres for mange forskellige materialer, så de ikke begrænses i deres udtryksmuligheder. Der ligger papir, farver, lim og sakse fremme, og har børnene brug for andet i deres kreative proces, oplever de, at de voksne støtter og hjælper på vej.

Vi har en lang række af traditioner i børnehaven, som spænder fra kulturelle højtider, forældrearrangementer og tilbagevendende børnearrangementer. Vi oplever disse traditioner givende i forhold til fællesskabet. Vi mødes omkring traditionen og får en fælles forståelse og oplevelse af den. Det kan være julen med kirkegang, julefrokost, Lucia, kalenderlys m.m., fastelavn med udklædning og tøndeslagning, påsken, hvor påskeharen gemmer æg på legepladsen, sommerfest for hele familien eller måden vi fejrer børnenes fødselsdage på.

Vi oplever et forældresamarbejde, som understøtter børnehavens læringsmiljøer. Børnene bringer deres oplevelser med hjem og tager andre med i børnehaven igen. Der opstår dialog mellem børn, forældre og pædagogisk personale, som medvirker til, at alle udvider deres kulturelle horisont.